

יד
מדר"י"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
בהעלותך
סיון ה'תשפ"א ב'של"ב
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

הקדשת השיעור לעילוי נשמת מרת זהרה (שרה) בת מארי סאלם שְׁכַר ע"ה – אמו של מרן שליט"א, שבשבת קודש זו חל יום היארצייט שלה.

האם יש ממש בעניין השדים והמזיקים, שהיה נפוץ בארץ תימן גם בקרב תלמידי חכמים וכו'.

סוגי הניגון בלימוד הטעמים לתשב"ר, והסבר מדוע עשו ניגון כבד בלימוד ביום ראשון.

המשך בעניין החסידים וההונגרים השרים בל"ג בעומר ומבטאים בפיוט לכבוד התנא האלהי רבי שמעון בר יוחאי, שזהו חירוף וגידוף, והבדל בין שיבושם בהחלפת צירי לפתח לבין החלפת חירק לפתח בנ"ד שזהו יותר תמור, ודוגמאות נוספות לכך.

תירוץ מרן שליט"א על השאלה שנדונה בציץ אליעזר מדוע הרמב"ם שינה את סדר הפסוק 'לא יהיה קדש' ו'לא תהיה קדשה', על פי מה שכתב בספר המצוות וכו'.

דעת מרן שליט"א על פירוש ר"י קאפח למשנה תורה להרמב"ם, ושהארס הטמון בו מסוכן יותר לתימנים מאשר לאשכנזים ולספרדים לפי שבלא"ה הם אינם יודעים להבחין בו בין תכלת לקלא אילן.

תמיהה על תירוץ ספר עיניים למשפט לגבי הקושיא למה הרמב"ם לא הביא את ההלכה כל פסוקא דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן ליה.

ראיה שמהרי"ץ זיע"א סובר כלל זה, למרות שלא הובא ברמב"ם ובטוש"ע.

המשך ביאור המסקנא לדידן כי הלכה זו נאמרה רק בעת קריאת הפסוקים עם הטעמים, והסבר לגבי תוספת יום הששי וגו' הנאמר בתפילה ובקידוש ליל שבת.

למנהג ק"ק תימן יע"א אין קוראים את קרית שמע עם הטעמים, והסבר כיצד הדבר מסתדר עם ההלכה דלעיל.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" – 596

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

בשם רחמן.

השיעור מוקדש לעילוי נשמת אמי מרתא זהרה בת מארי סאלם שְׁבַר ע"ה, הנקראת שרה, תנצב"ה.

האמת היא כי היארצייט היה בשב"ק זו, י"ח סיון, והייתי צריך להקדים ולהזכירה במוצאי שבת שעבר, אולם לא שמתי לב. כי בעצם, לפי מה שדיברנו וכתבנו בכמה מקומות, גם בספר שלחן ערוך המקוצר וגם בהילולת מהרי"ץ האחרונה, תמיד עדיף להקדים מאשר לאחר. כאשר מאחרים, הדבר בבחינת 'עבר זמנו בטל קרבנו', הזכות היא בחשבון הלאה. אם אין אפשרות באותו היום, עדיף תמיד להקדים מאשר לאחר. אולי שב"ק שאני, כפי שדיברנו בעבר, כי במוצ"ש עדין מתנוצץ אור השבת, שמא קדושת השבת עדיין ממשיכה, אולי יש קשר.

בכל אופן, יה"ר שהדבר יהיה לתועלת, לעילוי נשמתה, מתי שיהיה.

האם יש ממש בעניין השדים והמזיקים, שהיה נפוץ בארץ תימן גם בקרב תלמידי חכמים וכו'.

אולי דיברתי על העניין דלקמן כבר בעבר, כי כידוע, בארץ תימן עניין השדים והמזיקים היה דבר מאד נפוץ, אפילו בקרב תלמידי חכמים. ולא רק בתימן, אלא גם בעוד ארצות. בגלל המצב בלילות, חושך אפילה, אין אורות כלל. כמובן לא חשמל וכדומה. היה פחד נורא. למרות שחלק מן הדברים אכן נכונים, אבל עכ"פ הדמיון והמציאות התערבבו יחד. ועם כל התמימות שהיתה מצד אחד, למרות שהם היו אנשים פקחים, זה לא הפריע להם. והיו גם רמאים נוכלים, אשר ניצלו זאת.

למשל, זכורני שהיו מספרים על מישהו שהיה הולך בלילה וחבילה של תורנגולות חיות בידו, ונשמטה לו תורנגולת אחת מבלי שהרגיש. הוא ממשיך והולך בחושך, ופתאום רואה תורנגולת לידו. נבהל, אז הוא אמר לה, כך אומרים בתימנית, 'סירי ליש טריקיש, ואנא אסיר טריקי'. דהיינו, תלכי לך לדרכך, ואני אלך לדרכי.

הוא חשב שזאת שידה... הוא לא הבין, מאיפה נחתה כאן תורנגולת? מהיכן היא באה? לא עלה בדעתו, שזו אחת התורנגולות שלו בעצמו. זאת תמימות גדולה.

אבא מארי זצ"ל סיפר לי על סבו, מהריק"א זצ"ל. ישבו אנשים יחדיו בלילה בחושך עם שד, והוא ישב על ידו, אז מהריק"א תפס אותו ואמר לו, 'ידי כידך, וידך כידי'... כלומר, אתה אינך שד, אני מרגיש כי יש לך יד בדיוק כמו שלי...

בקיצור, אני מבין שהמסקנא היתה, שההוא עשה עצמו בתורת שד, ניצל את האפילה להתחזות כך. כדי להוכיח בזאת, שלח מהריק"א את ידו לראות אם ידו שעירה, או איזה שינוי, ולא היה. אז קלט.

שאלתי בימי חרפי את אמי ע"ה, תגידי לי, האם ראית פעם שדים ומזיקים בתימן? והיא ענתה לי כך, תראה, הרבה מספרים, אבל אגיד לך את האמת, אני מעולם לא ראיתי. בתורת ילדה, הייתי יורדת מן הבית למטה במדרגות – כנראה לזרוק אשפה וכדו' – הרבה מדרגות עד למטה, חושך אפילה, ובכל זאת מעולם לא ראיתי.

אבל, הבית שלנו היה מלא תורה.

כך היא סיימה ואמרה. כלומר, היא לא מכחישה זאת, יכול להיות שהיה, אבל לבית שלנו לא התקרבו המזיקים, כיון שהוא היה מלא תורה. לא העיזו להתקרב. התורה מגנא ומצללא מכל דבר רע.

אינני רוצה להרחיב כעת על הנושא הזה, אבל מי שרוצה יראה כי בספר נחלת יוסף וחלק שני, עמ' תי"ט שהאריך בעניין וכתב בין השאר בזה"ל, המורם מכל זה, דאף לחולה לא הותר לדרוש במכשפים ובמעשה שדים, אם לא נחלה ע"י כישוף, או מי שיש בו רוח רעה, דמותר.

אך זה לא שכחת, כי אם אחד מני אלף, ולעתים רחוקות.

לְאַפְּוֹקֵי מִמְקַצַּת בְּנֵי אָדָם, מֵה גַם בְּעָרֵי הַתִּימָן פְּנִימָה, שְׂמֵאֲמִינִים בְּשָׂדִים בְּיוֹתֵר מִדְּאֵי. עַל כָּל דָּבָר קָל, אֹמְרִים שֶׁהוּא מַחַמַּת הַשָּׂדִים, וְזֶה אֵךְ חֲסֵרוֹן דַּעַת. הוּא הִיָּה מִקֹּבֵל אֱלֹהִי, וַיִּדַע מֵה שֶׁהוּא מְדַבֵּר. הוּא לֹא בַעַל דַּעוֹת זְרוֹת, אֲלֵא אָדָם הַמְּבִיֵן עֲנִיִּין.

שערי יצחק – השיעור השבועי

לבדו. אני באופן פרטי, למדתי לפני אאמו"ר גם גמרא, ושאר עניינים. ואכמ"ל.

סוגי הניגון בלימוד הטעמים לתשב"ר, והסבר מדוע עשו ניגון כבד בלימוד ביום ראשון.

ברצוני להגיד, חושבני כי ישנו דבר אשר כיום כבר שכחו ממנו. הנה בשיעור הקודם הזכרנו בשם היעב"ץ וכן בשם הרשב"א, כי ישנה מנגינה של לימוד תשב"ר, ניגון של בית הספר. דיברתי על כך, לא אכנס בעת לברר מהו בדיוק עניין אותו הניגון, כי לפי מה שהיעב"ץ מבאר, וכך דייקנו גם מתשובת הרשב"א, ניגון זה מתיר להגיד פסוקים היכן שאסור להגיד, כגון קדושת יוצר וי"ג מדות ביחיד. שאם זה היה בטעמים כמו בס"ת, אזי אדרבה, זאת אינה סיבה להתיר. אלא אלו היו טעמים מיוחדים.

לא כל כך ברור, מהם בדיוק אותם הטעמים שהם מתכוונים? אבל מה שברור הוא, כי לילדים שלנו הלומדים אצל המארי, יש להם ניגון מיוחד. זהו אינו הניגון שקוראים בשב"ק בס"ת, אלא ניגון יותר פשוט.

אבל, היה ניגון שונה, בלימוד יום ראשון, ולימוד ביום חמישי – אלו הימים הקיצוניים, מאשר בלימוד של שאר ימות השבוע. ביום חמישי, לימדו את הניגון המסולסל, כפי שהוא בשבת, כיון שהילד צריך להתכונן כדי לקרוא בס"ת. ובשאר ימות השבוע, הניגון הוא קצר. אבל ביום ראשון, היה ניגון אחר.

אדגים תחילה את הניגון הרגיל שלילדים, [מרן שליט"א מדגים זאת], כך פחות או יותר. ישנן כל מיני צורות. זהו כמעט הניגון שעושים הציבור גם בליל שבועות, או בהושענא רבה, שמקצרים את הניגון, אך שם הוא יותר מהיר [מרן שליט"א מדגים זאת]. אבל הניגון של שבת, הוא מסולסל [מרן שליט"א מדגים זאת]. זהו ניגון שמח, מסולסל וארוך. אלו הניגונים ששמענו, ויש הבדלים קטנים או גדולים בין המחוזות, ואכמ"ל.

הוא כתב 'פנימה', כי הוא היה תושב העיר עדן, אשר בקצה ארץ תימן, דרומה. הם מאמינים בהם יותר מדאי. מגזימים.

לכן כפי שאמרת, נראה שבעניין זה נתערבבה אצלם המציאות עם הדמיון, תמימות ורמאות וכו' וכו'. הרב יוסף יעקב צובירי זצ"ל סיפר לי, שבמו עיניו ראה בהיותו ברחוב בעיר צנעא, כשיצא מבית הכנסת אחרי תפילת ערבית, והיה לבדו. הוא עקב אחרי אותו יצור. חושך וצלמות מסביב. הוא אמר זאת בבטחון. ובאמונה שלימה. לא היה לו ספק כלל. ומי יודע. ועיין בספר אבן ספיר פרק ל"ד מדרף ע"ד.

בהזדמנויות נוספות כבר סיפרתי על ר' יוסף גמדאני ז"ל מהעיר פרדס חנה, שעסק הן בתימן והן בא"י עם שדים ומזיקים, עניינים נוראים. אבל הוא היה 'בעל מקצוע'. הסיפורים הם אמתיים, ונבדקו. ידוע שהם שוכנים במקומות שוממים, ואכמ"ל.

בכל אופן, חושבני כי הרבה מההשפעה לטובה עלי היתה של אמי תנצב"ה. היא היתה אומרת לי כל הזמן, תמיד תלך עם אבא שלך. תמיד עם האבא. היכן שהוא הולך, לשם גם אתה הולך. תמיד תהיה על ידו.

החינוך הזה, להיות צמוד אליו. וכמובן, אל תעשן ואל תעשה כך, ולא כך. גם כאשר הלכתי בגיל י"ד ללמוד בשיבה, תמיד הדריכה להנהגה ישרה, כדרך תוה"ק.

אבא מארי זצ"ל היה מלמד ילדים בביתו בכל יום שעתיים. בימים ההם, לא היו לומדים בבתי הספר גם אחרי הצהרים, אז מהשעה 2 עד השעה 4 – בכל ימות השבוע – היינו לומדים לפניו פרשה והפטרה, משנה והלכה ורש"י, וכדומה. ולפני פורים למדו מגילת אסתר, ותיקון פורים, ובאלול 'אשמורות' – אחרי הלימוד, האשמורות לא היה בסדר הלימוד אלא בסוף.

ואמי ע"ה היתה אוהבת להקשיב ולשמוע. כאשר היתה לה האפשרות, היא היתה יושבת בצד ושומעת. וכן כאשר אאמו"ר היה לומד

ללימוד תשב"ר ביום ראשון, ישנו ניגון אחר. [מרן שליט"א מדגים זאת]. זהו ניגון כבד. לא שמעתי ולא הסבירו מהו העניין, שרצו לעשות חילוק בין ימות השבוע, להתחלת השבוע, ולסוף השבוע. אבל מסתמא, יש לזה קשר עם המבואר במסכת תענית ודף כ"ז ע"ב, כי אנשי מעמד ואנשי משמר לא היו מתענים ביום ראשון, כיון שבאותו הזמן האדם הוא חלש. לכן הניגון אז הוא כבד. זה אינו ניגון עצוב, אלא ניגון כבד.

הגמרא שם אומרת כך, בערב שבת לא היו מתענים, מפני כבוד השבת. ק"ו בשבת עצמה. באחד בשבת, מ"ט לא? יש בגמרא שלושה טעמים. אמר ר' יוחנן, מפני הנצרים. ר' שמואל בר נחמני אמר, מפני שהוא שלישי ליצירה. מפרש רש"י שם, דאדם נברא ביום ששי, ובכל יום שלישי הוי חלוש. כדכתיב ובראשית ל"ה, כ"ה ויהי ביום השלישי בהיותם כאבים.

והטעם השלישי הוא, ריש לקיש אמר, מפני נשמה יתירה. דאמר ריש לקיש, נשמה יתירה ניתנה בו באדם בע"ש, במוצאי שבת נוטלין אותה ממנו, שנאמר ושמות ל"א, י"ז שבת וינפש. כיון ששבת, וי אבדה נפש. בגלל שבמוצ"ש נוטלים אותה, אז האדם נחלש בתחילת השבוע, ביום ראשון.

שתי הסיבות האחרונות שייכות בני"ד. או מפני שזה שלישי ליצירה, כי האדם נברא ביום ששי. למרות שאנחנו כבר אלפי שנים אחרי בריאת אדם הראשון, הטבע הזה נשאר לדורות עולם. כך נראה. אם כי לא כל כך מובן מה שרש"י מביא, ז"ה ביום השלישי בהיותם כואבים, מה קשורה ברית מילה אל היצירה? היצירה היא יצירה, אבל בברית מילה האדם נחלש, הכאב וצער המילה משפיע על בריאותו. לא כ"כ ברור מהו העניין בזה. בשו"ת דברי יציב מפרש בזה דבר מעניין, כי כאשר האדם נוצר, ננסרה ממנו חוה. א"כ הניסור של חוה, זה כמו ברית מילה. אולי זה עושה את הקשר. ויש בכמה ספרים הסברים נוספים. בכל אופן, כתוב כאן כך.

או מצד העניין של נשמה יתירה. זהו דבר שלא קשור לבריאת העולם, והוא שייך אלינו גם עכשיו. לכן אני אומר, כי אולי זאת הסיבה לניגון הכבד הזה.

וידידי הרה"ג איתמר חיים כהן שליט"א הוסיף כאן בזה"ל, אני לא שמעתי כזאת בלתי היום. גם אבא מארי זלה"ה היה מלמדנו בכל יום, ותמיד הניגון היה אחד ומהיר. ואם כן כנראה לא בכל המקומות היה כמו שתיאר מעכ"ת. ולפי זכרוני גם בספרים המתארים את לימוד תשב"ר בצנעא, לא נזכרו חילוקים בזה. ובפרט ששמעתי בבירור מפי אבא מארי זלה"ה, כי הילדים גם כשעולים לתורה קוראים בניגון מהיר, באופן שאינם צריכים שום התכוננות. ואם איני טועה, אמר לי כי רק לאחר שנושא הבחור אשה, מתחיל לסלסל כנהוג. וילד שיסלסל, נראה מוזר בעיני הציבור עכ"ל. וישר כוחו. ואכן גם אני הרגשתי שזה לא היה מקובל בכל המקומות, כוונתי לניגון של יום ראשון, מה שבטוח הוא שכך שמעתי בילדותי מפי אאמו"ר זצ"ל. (גם כעת נודע לי מידידי הרב יואב חלא יצ"ו שהיה גר בעיר ראש העין, ולמד שם בילדותו אצל מרי כלף, והיה ליום ראשון ניגון שונה. צריך להתחקות אחר נושא זה בעוד מקומות, ומי שיודע, או יכול לברר, אנא יודיעני, ושכמ"ה). לגבי יום חמישי, צריך עוד לבדוק, אולי השינוי אינו בניגון, אלא שחוזרים התלמידים על מה שלמדו כל השבוע, אותם שתפקידם לתרגם או לקרוא ששי בשבת זו. נכון שהילדים לא מסלסלים, אך זה בגלל ביישנותם, והצורך לנשום שעדיין אין בכוחם. אבל כנראה יש ילדים יוצאי דופן, בקיאים ואמיצים].

המשך בעניין החסידים וההונגרים השרים בל"ג בעומר ומבטאים בפיוט לכבוד התנא האלהי רבי שמעון בר יוחאי, שזהו חירוף וגידוף, והבדל בין שיבושם בהחלפת צירי לפתח לבין החלפת חירק לפתח בני"ד שזהו יותר חמור, ודוגמאות נוספות לכך.

בשיעור הקודם [מוצש"ק נשא] דיברתי על עניין החסידים וההונגרים השרים בל"ג בעומר ומבטאים בפיוט במקום לומר לכבוד התנא

שערי יצחק – השיעור השבועי

אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב, הם אומרים 'אלוקיני ואלוקי אבותיני אלוקי אברהם וכו'.

בספר שפת אמת, להרב בן ציון הכהן, כבר מחה והתריע על הדבר הזה. יש לו ספר שלם להאריך אודות כל הניקודים והתנועות, לא אכנס כעת לכל הנושא הזה, דיברנו על כך פה ושם.

לגבי העניין של הצירי, יש לו שם כמה דפים, להוכיח שהמבטא הזה שלהם הוא שיבוש. גם אלה העושים את הצירי אֵי, דהיינו הליטאים. וק"ו אלו העושים זאת אֵי, דהיינו חסידי הבעש"ט, שהם כבר נחתו עוד דרגא. והוא מביא ראיות, ממש ברורות כשמש, הוכחות נכוחות, וגם שהאשכנזים בעצמם בעבר לא עשו כך. אפילו מהגר"א רואים זאת.

הוא כותב ובדף ר"ן כך, ראיתי להזהיר ולהזכיר, למי שלא ידע, על שיבוש עצום הנגרם לאלה שקוראים את הצירי כמו פתח עם יו"ד (היינו שם כמו שים) שלפעמים מגיעים לידי כפירה ממש. כמו למשל בתפילה, שאומרים אלהי אבותינו אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב, אם יקראו הצירי הזה כמו פתח עם חטיפת היו"ד, יהיה כאלו אומרים אלהי אבותינו אלהי אברהם וכו'.

והרי הקורא כן, כופר בעיקר, וקורא לאבותיו שהם אלוהיו. וכן לאברהם יצחק ויעקב, עושה אותם אלוהות ח"ו. וכי אברהם הוא 'אלהיו?' שלוש עבודות זרות כבר יש לו רח"ל.

שאין הבדל בין זה, ובין ארוממך אלהי המלך, אמרתי אלהי אתה [תהלים ל"א, ט"ז] וכיו"ב. וכן הדבר הזה בכל מלת אלהי בצירי, כמו אלהי עולם, אלהי אליהו, אלהי אדוני אברהם, וכדומה, שהקורא אותם כמו בפתח, הוא עושה את העולם ואת אליהו, לאלוהיו ח"ו.

וכן הדברים אמורים גם לגבי אדוני בצירי, כמו אדוני יוסף, אדוני הארץ, שהקורא אותם כמו אדוני בפתח, נראה כמזכיר שם ה' לבטלה, ומשנה את משמעות המלה.

האלהי, רבי שמעון בר יוחאי, הם אומרים 'האלהי בפתח במקום 'האלהי בחירק, וזהו חירוף וגידוף.

זהו חידוש נורא, מרעיש מרעיד ומזעזע, למי שמבין ויודע, ושיש בו יראת שמים.

בכדי לבסס זאת, בשיעור המודפס וחוברת שערי יצחק, בעמ' 9-10] הוספתי דברים שלא דיברתי עליהם בשיעור. כמו שבשיעורים רבים, אני מתקן, משנה, ומוסיף עניינים רבים. הבאתי שם מקורות לכך, שאפילו בפיוטים ובשירים, ואפילו שלא מתכוונים, הדבר ח"ו מסוכן.

הבאתי שם מה שהחיד"א בספרו ברית עולם, העלה בשם גורי האר"י, לגבי אדם שהיה אומר בתפילה ז'חננו מאתך דעה ובינה והשכל', במקום 'זה שכל' הוא אמר 'זה שכל', בשי"ן ימנית, ושיכל בגלל זה את בניו רח"ל. והבאתי גם את מ"ש מה"ר דוד מודינא בספרו זכר דוד, שיש אמנם אנשים הטוענים, לא משנה, מה זה משנה איך אומרים, העיקר שלא מתכוונים לזה. [גם בזמנינו רבים משיבים כך ובלגלוג, למי שמתקן אותם כשטועים בדיבור או בלימוד. איתמר]. ונסתייעו ממדרש לגבי הפסוק ז'דגלו עלי אהבה' – ודילוגו עלי אהבה, אפילו עם הארץ שאומר במקום 'ואהבת' – 'ואיבת', ז'דילגו עלי אהבה'.

אך הוא בא ואומר, שהדבר אינו נכון. לגבי עמי ארצות, אנשים שאין מה ללמד אותם, אין להם ידיעה ואינם מבינים, אין הכי נמי. אבל אדם היודע, שיכול לתקן את המעוות, הוא צריך וחייב לתקן. וז"ל, מי שחננו ה' דעת ותבונה, ומתפלל כמצות אנשים מלומדה, ופיו מלא טעיות, באשר אינו משגיח במה שאומר בשפתיו, זה מבזה את ה', והשגגות נחשבו לו כזדונות וכו'.

רח"ל. השגגות נהפכות לזדונות. למרות שהם אומרים בשגגה כך.

למעשה, הדבר אינו מתחיל ממש מכאן, אלא כנראה מתחיל במבטא החסידי וההונגרים אשר מחליפים את הצירי בפתח. במקום להגיד בתפילת שמונה עשרה 'אלהינו ואלהי אבותינו

אמנם דבר זה שכתב בסיום, הוא רק לפי המבטא שלו, מכיון שהוא ספרדי, האומר נִי בפתח. אזי נִי הוא כמו נִי, ונמצא שם קדוש. אבל לדידן שזה קמץ, כפי הידוע ברבינו בחיי לגבי הפסוק [בראשית י"ט, ב'] הִנֵּה נָא אֲדָנִי, דהיינו אדונים שלי. אם כן, זאת אינה בעיא. אבל לגבי מה שכתב ברישא, בודאי שהדבר נכון.

אולם בכל זאת, זה לא קשור לנושא שלנו. ישנם פסוקים, כגון [ירמיהו כ"ג, כ"ג] הַאֱלֹהִי מִקְרֹב אָנִי, וכן בנוסח ברכת האורח, 'בנים עוסקי בתורה'. לפעמים הנסמך נשען, זה במקום 'אלהים מקרוב', 'עוסקים בתורה'.

אבל בכל אופן, לגבי נדון דידן, אין קשר בין האחד לשני. כי לגבי תפילת שמונה עשרה, אני יכול ללמד עליהם זכות בדוחק, וכדלקמן. אמנם זהו שיבוש, אבל הם לא ישמעו לנו, הם כנראה לא יתקנו את המבטא הזה עד שיבוא המשיח, למרות כל ההוכחות שנביא להם. אולי יחידים. אינני יודע האם ישנם יחידי יחידים אשר יתקנו את המבטא.

חושבני כי היחידי אשר הודה שהמבטא שלהם הוא משובש, זהו האדמו"ר מצאנז – בעל שפע חיים ודברי יציב – זצ"ל, שכתב כי הוא מודה ומתודה שהמבטא שלהם הוא משובש, עד כדי כך שהוא אומר כי אולי הם פטורים מן התפילה, כיון שאינם יכולים לקרוא נכון, והתפילה שלהם היא חירוף וגידוף בגלל השיבושים. הבאנו זאת בזמנו [שיעור מוצש"ק ואתחנן התשע"א].

אינני יודע, האם בפועל הוא תיקן. הוא כנראה לא יכל לתקן. הוא ביקש ממישהו שיבוא וילמד אותו. אבל אינני יודע האם הם מסוגלים.

גם לא ירצו, אולי יחשבו שאסור להם לשנות. מסתמא גם יש להם חשש כי הדבר יגרום פירצות וכו', אולי הדבר יגרום אצלם ערעור ביסודות וכו'. אין לנו את אנשי כנסת הגדולה, שיבואו ויתקנו גם את הדברים האלה, בבחינת 'שכחום וחזרו וייסדום'. עד יבוא משיח צדקנו.

בכל אופן, ביכלתי ללמד עליהם זכותי, כי אחרי שהם אומרים 'אלוקיני', כאן הם כבר אומרים מראש כי אצלם הצירי הוא פתח, אז אח"כ כשהם ממשיכים זה כביכול אחרי שמסרו 'מודעא'.

אולם עכ"פ הדבר אינו נוגע, למה שאנחנו מדברים בעניין לכבוד התנא האלהי. כי כאן זה לא להחליף צירי בפתח, אלא שבמקום חירק אתם אומרים פתח. זהו שיבוש, אפילו לפי שיטתכם. אם זאת 'שיטה' בכלל. אפ"י לפי המנהג והמבטא שלכם זה שיבוש, ע"כ זהו דבר שחייבים ומוכרחים לתקנו. אין על כך שום תירוץ. הם יכולים לתקן, וצריכים לתקן, וח"ו אם לא יתקנו.

לצערי, שמעתי היום על שיבוש נוסף, עוד שיר שג"כ הם חייבים לתקנו. רח"ל, מי יודע... מקודם אמרנו, לגבי מי שאמר 'השכל', מה גרם לעצמו. ישנם השרים, 'זוכני לגדל בנים ובני בנים אוהבי ה' וכו'. במקום להגיד 'אוהבי השם', הם אומרים 'אוֹיְבֵי השם. אוי ואבוי. אמנם הם היו רוצים לומר אוֹיְבֵי, בגלל החולם לשיטתם, אבל בפועל הם משבשים ובולעים בגלל כך אות ה"א. ויצא העגל הזה.

וכי אפשר לעבור על כך בשתיקה? מי יודע מה יוצא או יצא מזה?

הערה מהקהל: הטעות שלהם מתחילה מן המלה הראשונה, כי כתוב 'זוכנו' והם אומרים 'זוכיני'...

תשובת מרן שליט"א: ה' יזכה אותם לתקן גם את השיבוש הזה.

כעין הנושא שלנו, העיר כבר ר"ד אבודרהם לגבי נוסח ברכת אלהי [ה]נשמה שנתת בי טהורה, שצריך להפסיק מעט בין תיבת אלהי לבין תיבת נשמה, כדי שלא יהא כחוזר למעלה חס ושלוש. והובאו דבריו בעץ חיים למהרי"ץ, ובענף יוסף שבסידור אוצר התפילות, ובעוד ספרים רבים.

שערי יצחק – השיעור השבועי

שההלכה היא שזה מדרבנן, אולם שלא יהיה קל בעיניך. לכן הוא מביא את תרגום אונקלוס, כי לפי דבריו זה מדאורייתא. למרות שההלכה אינה כמו אונקלוס, הרמב"ם אינו פוסק כמותו, בכל זאת הרמב"ם רצה להראות את החומרא שבכך, כי בכל מקום ישנן דעות האומרות כך, כגון אונקלוס המתרגם שהיה גברא רבא. כך היא הפשטות, והרדב"ז מדגיש זאת בתשובותיו [חלק ד' סימן אלף רנ"ט (קפ"ח)].

אסבין, מהו הפשט ולא יהיה קדש, ולא תהיה קדשה? מה הרמב"ם אוהב? מה הפירוש? אונקלוס מסביר, שזה עבד ושפחה. דהיינו, לא תהיה קדשה הכוונה, שישראלית לא תינשא לעבד. ולא יהיה קדש הכוונה, שלא לשאת שפחה.

אבל בספר המצוות [לא תעשה ש"ג], הרמב"ם מגלה את דעתו, מה הוא סובר, על מה הדבר נאמר. הרמב"ם כותב כך, המצוה הש"ג – זאת המצוה השלוש מאות וחמשים – שהזהירנו שלא לבוא על הזכר, והוא אמרו יתעלה "ואת זכר לא תשכב משכבי אשה" ויקרא י"ח, כ"ב. וכבר נכפלה האזהרה בזה הענין בעצמו, והוא אמרו "לא יהיה קדש מבני ישראל" [דברים כ"ג, י"ח].

דהיינו, לפי הרמב"ם, האיסור לא יהיה קדש מבני ישראל, זהו איסור על משכב זכור. ולמרות שבעצם כבר ישנו פסוק אחר, בכל זאת האיסור הזה נכפל בתורה. וזה דרך האמת, שזה הלאו, הוא נכפל לחזק וכו'. התורה חזרה על כך. זאת כפילות. כיון שזהו דבר חמור, התורה חוזרת על כך עוד הפעם. כידוע זה לא רק פה, ישנם כמה וכמה מקומות, לאוין החוזרים על עצמם, בכדי לחזק את העניין. לא שהוא אזהרה לנשכב. ושם אמרו "לא תשכב" נלמד האזהרה לשוכב ולנשכב. ובגמרא סנהדרין [דף נד:] התבאר, דרבי ישמעאל היא שישים "לא יהיה קדש" אזהרה לנשכב, לפיכך הבא על הזכר והביא עליו זכר בהעלם אחד, חייב שתים על דעת רבי ישמעאל. ורבי עקיבא אומר אינו צריך, הרי הוא אומר "ואת זכר לא תשכב" קרי

תירוץ מן שליט"א על השאלה שנדונה בציץ אליעזר מדוע הרמב"ם שינה את סדר הפסוק לא יהיה קדש ולא תהיה קדשה, על פי מה שכתב בספר המצוות וכו'.

הבאנו בשיעור הקודם, את דברי הציץ אליעזר, הביא שאלה בעניין הרמב"ם אשר הפך את הסדר הכתוב בפסוק, לא יהיה קדש ואח"כ לא תהיה קדשה. כך הרמב"ם כתב, ההיפך מן הפסוק.

והוא רצה לתרץ זאת, שהרמב"ם החמיר בכדי שלא להפסיק פסוק, כדקיי"ל כל פסוקא דלא פסקיה משה, אגן לא פסקינן ליה.

תמהנו בשיעור על כל המהלך ועל התירוצים שלו. אבל ידידנו הרב ישראל מאיר חרד הי"ד בא ואמר לי השבוע, טוב, א"כ מהו התירוץ על הקושיא? נשארה השאלה, למה הרמב"ם שינה מסדר הפסוק? אם זהו אינו תירוץ, א"כ מהו התירוץ?

האמת היא, שלא חשבתי לתרץ את השאלה, כי לכאורה נראה שזאת קושיא, וגם אם אין לנו תשובה עליה, עדיף להישאר ב'צריך עיון', בקושיא, מאשר להגיד תירוץ כזה משונה, כפי שבעל ציץ אליעזר רצה לומר.

מהרי"ץ זיע"א מביא כלל [בשו"ת פעולת צדיק ח"ב סי' ו'], כי לפעמים גם כאשר ישנה קושיא חזקה, עדיף שתישאר בשאלה ואל תגיד תירוץ עקום. תאמר, איני יודע, או צריך עיון, מאשר להגיד תירוץ שאינו מתקבל על הדעת.

וז"ל מהרי"ץ שם, כשיש קושיא על איזה מחבר, יותר נכון שישארו דבריו בקושיא, משנמצא סברות זרות כדי לתרץ (ש"ך ח"מ סימן פ"ה).

אבל, בגלל שהרב חרד הי"ד עורר אותי שוב לשאלה זו, הדבר ידגדג לי, ואמרת לי לעצמי כי צריכים למצוא תירוץ. התאמצתי לחפש, והנה אף אחד מהמפרשים לא עמד על כך. הדבר מפליא. עיינתי בעצמי, וחושבני שמצאתי תירוץ טוב. בעזרתו יתב'.

הרי הרמב"ם מבאר שם, כי איסור שפחה הוא רק מדרבנן, כך הרמב"ם כותב שם לפני כן [בהלכה י"ד], אבל הרמב"ם ר"ל כי למרות

ביה לא תִשָּׁכַב. לפיכך הבא על הזכר והביא זכר עליו בהעלם אחד, אינו חייב אלא אחת, ואמרו בטעם זה לא תשכב ולא תִשָּׁכַב חדא היא.

ואמנם בא לפי דעתי "לא יהיה קדש" לחיזוק, כמו שאמר "לא תנאף" והיא אזהרה לאשת איש כמו שבארנו ואח"כ אמר "ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע", וכגון זה הרבה כמו שבארנו בשרש התשיעי. זאת מצוה ש"נ.

לאחר מכן, במצוה שנ"ה, הרמב"ם כותב כך, הזהיר שלא לבא על אשה בלא כתובה וקדושין, והוא אמרו "לא תהיה קדשה מבנות ישראל". וכבר נכפלה האזהרה בזה הענין בלשון אחר, והוא אמרו "אל תחלל את בתך להזנותה".

גם דבר זה כתוב במקום אחר בתורה, בסגנון אחר. וְלִשׁוֹן סַפְרֵי, אל תחלל את בתך להזנותה, זה המוסר בתו פנויה שלא לשם אישות, וכן המוסרת עצמה שלא לשם אישות וכו'. כך דעת הרמב"ם, שזהו הפירוש.

לפי סדר המצוות שהרמב"ם כתב שם, מי שיעיין יראה כי הוא מדבר בהתחלה על איסורי עריות, החל מן מצוה של"א הוא מפרט את כל איסורי עריות, ולאחר מכן הוא מגיע למצוה ש"נ, מה שהבאנו מקודם, 'לא תהיה קדשה', ואח"כ הוא עובר לדברים נוספים. כידוע, הסדר של הרמב"ם הינו מופלג, הוא לא מערבב דברים ענייני בענייני. לאחר מכן הוא מדבר על איסור קירבה, אפילו בלי ביאה, חיבוק ונישוק וכו', הוא עבר לדרגא אחרת הפחותה יותר, ורק אז הגיע הרמב"ם אל הנושא הזה.

א"כ מובן, כי לפי הסדר של ספר המצוות, הרמב"ם היה חייב להקדים 'לא יהיה קדש' לפני 'לא תהיה קדשה'. זה מה שעמד לנגד עיני הרמב"ם. לכן כאשר הוא כתב בחיבורו [משנה תורה] את העניין הזה, שלפי אונקלוס זהו הפירוש, ר"ל כי אונקלוס ככה מסביר, אבל ההסבר האמיתי הוא מה שכתבתי בספר המצוות. לכן הרמב"ם מקדים 'לא יהיה קדש'. אם אתה רוצה להבין, מהו באמת ההסבר,

תעיין בספר המצוות. הרי הרמב"ם הקדים וחיבר את ספר המצוות, לפני שכתב את משנה תורה. ממילא, לכן הוא שינה את סדר הכתוב. כך חושבני בס"ד לומר, בכדי להסביר את הסדר שלו. מי שיראה את הדברים בפנים, יבין זאת יותר טוב. הסדר הזה הוא מוכרח, לפי המהלך שלו שם, בכדי להקביל את הדברים האחד אל השני. ושמה כיוונתי לאמיתה של תורת רבינו משה.

ולענ"ד לא קשיא מידי, דהכי קאמר, הרי אונקלוס המתרגם כלל בעילת עבד בכלל לא יהיה קדש, ובעילת שפחה בכלל לא תהיה קדשה. והשמיט וא"ו החיבור מתיבות ולא יהיה, כדרך שהוא נשמט לפעמים כשאין מעתיקים את תחילת הפסוק. וכיון שאיחר לא תהיה קדשה, הוסיף וא"ו החיבור. ולא נתכוון הרמב"ם להעתיק הפסוק הכולל את שני הפרטים הללו, אלא להעתיק מהפסוק את שני הפרטים. והרי גם אילו היו המלים הללו לקוחות משני פסוקים נפרדים, וגם יש בשניהם וא"ו החיבור או אין, או בראשון יש ובשני אין, היה כותב כך. וזאת הייתי אומר גם לו היה הרמב"ם משלים את שני הפרטים, דהיינו לא יהיה קדש מבני ישראל ולא תהיה קדשה מבנות ישראל, כל שכן השתא שלא השלימם. וכנראה רצה להקדים עבד לשפחה, כמו בשאר מקומות. ולעניין מה שהזכיר מעכ"ת דאונקלוס פליג, עיין שם טוב פרק א' מאישות הלכה ד'. איתמר.]

דעת מרן שליט"א על פירוש ר"י קאפח למשנה תורה להרמב"ם, ושהארס הטמון בו מסוכן יותר לתימנים מאשר לאשכנזים ולספרדים לפי שבלא"ה הם אינם יודעים להבחין בו בין תכלת לקלא אילן.

כאשר ראיתי בזמנו את תשובת ציץ אליעזר הנ"ל, לא שמתני לב שהוא שלח את המכתב הזה לחכם תימני אחד [הר' יוסף קאפח. העורך] אשר חיבר פירוש על הרמב"ם, כי שמו נזכר שם לא באותו הדף, אלא בדף קודם. וכעת ראיתי כי הוא משבח שם את הספר שלו בזה"ל, אין ערוך לעבודתו זאת בקודש, הכרוך בעמל

שערי יצחק – השיעור השבועי

הגר"ד לנדא שליט"א מראשי ישיבת סלובודקא פעיה"ק בני ברק ת"ו, אחרי שעיינ בפירושו על הרמב"ם, הגיב בביטול ובחריפות, שהמחבר הזה הוא עסדהארץ...

כל אחד מהזויות שלו. המבין יבין.

לפני שנים רבות היה פעם ת"ח חשוב שדיבר איתי על כך, ואמר לי, למה אתה אומר שהספר הזה הוא לא ברהכי? ענית לי, הוא שואל שאלות על הכסף משנה והמגיד משנה וכו', הוא לא מבין מה שהם כותבים והוא עונה ומקשה עליהם? ובכזאת חוצפא ויהירות?

אמר לי אותו ת"ח, ברצוני שתראה לי דוגמא לכך. אמרתי לו, תשמע, כעת כבר עברתי מהנושא, אבל כשתהיה לי דוגמא, אתן לך בהזדמנות. וכאשר היגעת לי לאיזה נושא, הראיתי לו כיצד הוא מביא שהרב המגיד כותב כך וכך, והוא שואל עליו. מה הוא שואל עליו? איננו מבין בכלל מה הוא שואל, לא מבין מה הרב המגיד אומר, והוא חולק עליו ודוחה אותו בשתי ידיים. הסברתי לו את העניין. עיין הסתכל ואמר, אכן אמת, אתה צודק. ומאז, הוא שינה את דעתו עליו.

בכל אופן, לגבי האשכנזים והספרדים, הגם שראו בספר הזה איזה סגנון חוצפני כדרך המשכילים, אנשי אוניברסיטה וכדומה המזולזלים בגדולי תורה, הם עכ"פ לא ראו את הארס שישנו בתוכו. אולם לתימנים, הספר הזה הוא מסוכן, כיון שהוא מביא את הדעות של הדרדעים. הם, האשכנזים והספרדים, אינם מבינים בענייני התימנים, לא מבחינים בין תכלת לקלא אילן, מבחינתם התימנים הם כמו הרמב"ם וכו' מנהגיהם כמוהו וכו', בלאו הכי הם לא יודעים היטב, ממילא הם לא יכלו לראות איזו סכנה ישנה בספר הזה. מבחינתם, זה לא מסוכן אם הספר יהיה בארון הספרים שלהם, בישיבותיהם. לא חסרים ספרים של אנשים שאין בהם את היראת-שמים הנחוצה.

שאלה מהקהל: וכי אצל הפוסקים, זה לא נחשב המהדורא הכי מדויקת, כאשר הם רוצים לדייק ברמב"ם?

ויגע רב – אבל הוא עמל לדורות, ורבים רבים טובים ושלמים, הצמאים לדבר ה' ולתורת-קדשו של הרמב"ם ז"ל ומימיו הזכים, יחזיקו לך תודה על כך, ותהי זאת משכורתו השלימה בבחינה של 'שכר מצוה מצוה'. הוא משבח אותו ואומר לו שראה את שאלתו זו, וכך הוא עונה לו.

בזמנו דיברתי עם הגר"ש אוירבך – זהו הגאון רבי שמואל אוירבך זצ"ל, בנו של מו"ר הגרשז"א – היגענו לנושא של-פירוש הזה על הרמב"ם, והוא סיפר לי, כי ביקשו מהגרא"מ שך זצ"ל לצאת כנגד הספר הזה על הרמב"ם, אבל הרב שך התייעץ וכו' ובסופו של דבר החליט שלא לצאת כנגד הספר הזה. והוא אמר לי, אגיד לך מהי הסיבה האמיתית לכך. להגרא"מ שך היו הרבה מלחמות, נגד זה ונגד זה ונגד זה, כגון חב"ד, שטיינזלץ וכו', בקיצור עשו ממנו כביכול הוא בעל מחלוקת. אז להיכנס כעת לעוד נושא? עוד נגד?

גם אביו הגרש"ז אוירבך זצ"ל לא החשיב את הספר הזה, כנראה הגרא"מ שך שאל גם את הגרשז"א על דעתו, מה הוא אומר, והוא ענה, בסדר, סך הכל הוא עשה 'שיטה מקובצת' על הרמב"ם. אסף מכל מיני ספרים. מה יש בספר הזה? לא נורא. אין כביכול על מה לצאת ולהתנגד. הרי תשעים אחוז מהספר הזה, הוא מלוקט מן המפרשים. העתקות.

גם רבנים ספרדים אשר עיינו בספר הזה, אלה המחשיבים אותו מעט ומביאים אותו, כגון הר"מ אליהו והרע"ו יוסף, לצערינו הם מסתכלים מן הזוית שלהם, ואינם רואים את הפגמים שישנם בספר. מבחינתם, הספר הוא כמעט בסדר, אולי יש לו חסרון שהוא בסיגנון 'משכילי', מדבר קצת בצורה גסה על המפרשים וכו', אבל לא עד כדי פיסול לדידהו.

ידידנו הרה"ג דוד יוסף שליט"א בעל הלכה ברורה, אמר לי, שאביו הגרע"י זצ"ו חרה לו מאד על ההתבטאויות החמורות והקשות שבספרו נגד מרן הב"י בעל כסף משנה.

תשובת מרן שליט"א: לא. המהדורא הכי מדוייקת, זאת מהדורת ר' שבתאי פרנקל, כי שם זה נעשה עפ"י עשרות כתבי יד. אבל הוא עשה לפי כמה כתבי יד בודדים. הוא גם עשה את העבודה לבדו, משא"כ במהדורת פרנקל ישבו צוות ת"ח וביררו וכו'. אדרבה, הרבה פעמים הוא דוקא שגה, כי ישנן נוסחאות יותר מדוייקות ממנו, או שהרמב"ם חזר בו.

בכל אופן, לא צריך את זה. וכבר אינני מדבר, כי ישנה גם מהדורא של שילת, שהיא ג"כ מדוייקת עפ"י כתבי יד.

אבל לא משנה, גם אם תמצי לומר כי מבחינת הנוסחאות אולי יש לכך חשיבות, אפילו אם הדבר נכון, ברם זאת אינה הנקודה. אלא הפרשנות היא הנקודה. דברים, השקפות ורעיונות, הלכות ומנהגים וכו' לפי שיטתם הכוזבת.

הוא מביא הרבה פירושים, כגון כסף משנה ולחם משנה ומשנה למלך, העתקות מכל המפרשים. נו, מילא אם אלו היו רק מפרשים נדירים, אולי עשה חסד בכך שאסף אותם. אבל להביא את המפרשים ש'על הדף'. ולא עוד, אלא לאחר מכן הוא מחלק להם ציון, או עקיצה, וכדומה.

אם היה מביא מפירושי חכמי תימן הראשונים, היה עושה טובה. אבל להעתיק את המפרשים שבלא"ה נמצאים ברמב"ם על הדף, בשביל מה צריך להדפיס אותם עוד הפעם? ולעשות מכך עשרות כרכים? בכל אופן, בעבר כבר הבאתי כמה דברים שראיתי, טעויות חמורות שנאמרו בלשון מדברת גדולות, אשר אין להם משמעות, והמבין יבין.

שאלה מהקהל: המדובר על כל הספרים שלו?
תשובת מרן שליט"א: כל ספריו, מחוץ למחנה מושבם'.

שאלה מהקהל: גם תרגום?

תשובת מרן שליט"א: גם תרגומים. ברוך ה', שאפשר למצוא להם תחליף, ולא צריכים את זה. ב"ה יש כיום פירוש המשנה, מהדורא יותר טובה [עיין שיעור מוצש"ק ויחי התשע"א]. כמעט

לכל הספרים יש תרגומים אחרים טובים. כבר העירו על טעויות שלו, גם בספר המורה. דוקא אשכנזי שמבין בפילוסופיא. ואין רצוני להאריך, כי מי שידע יודע.

אם היה מביא את פירושי חכמי תימן הראשונים, שעודם בכת"י, וצריך לתרגמם, הדבר היה טוב. כגון רבינו זכריה הרופא, וכדומה. אבל הוא התעלם מהם בכלל, ומביא פירושים של רבותיו, מהקבוצה שלהם, אשר למדו את הרמב"ם בצורה שטחית, לא ירדו לעומק הדברים. כפי שראיתי כמה וכמה פעמים, ופה ושם אפילו הבאתי והוכחתני, כי לדברים הללו שלהם אין כל ערך.

ואחרי השיעור, הראה לי אחד האברכים נר"ו מה שכתוב בס' מסורת משה [דף תרי"ב אות רנ"ז] על הגר"מ פיינשטיין על-ידי תלמידיו בזה"ל, התרגום החדש של פירוש המשניות לרמב"ם, ראה רבינו התרגום של ר"י קאפח, על פירוש משניות. ואמר רבינו, אם כל מה שטוען שתרגומו יותר טוב, הנה התרגומים הראשונים, גם אלו שאבן תיבון לא עשה, מ"מ נעשו ע"י גאונים, ויש לסמוך עליהם יותר מעל תרגומים חדשים עכ"ל.

והדברים ככתבם, קשה לשמוע ולהבין. ועכ"פ מסתמא לא נכתבו בדיוק, כמו שיצא מפיו. ואילו היה הגרמ"פ מבין ויודע בלשון ערבי שכתב הרמב"ם עצמו, כמו שאמרנו, היה רואה שישנם שיבושים קשים בתרגומים הראשונים. ותימה מי הם אותם "גאונים" דקאמר, לפי זכרוני יש מהם שהיו רופאים וכדומה. ועכ"פ לא גדולי תורה.

ויש לדון את הגרמ"פ לכף זכות, שנתכוון בזה למגדר מלתא, כי ראה שלמתרגם יש דעות כוזבות וחיצוניות. וליבו לא-כן יחשוב, וידע את האמת.

זה לא חידוש שתרגום שני יהא טוב מן הראשון. הדרך כבר סלולה. אם היה הפוך, יכול להיות שהשני היה טועה מה שהראשון תרגם נכון. כעין המשל הידוע של ננס הרוכב על-גבי ענק, שאז הוא רואה יותר רחוק.

כי אלו הפרשיות, אז כך היא ההלכה. לא מובן התירוץ שלו.

ראיה שמהרי"ץ זיע"א סובר כלל זה, למרות שלא הובא ברמב"ם ובטוש"ע.

רציתי להוכיח, כי מהרי"ץ זיע"א בן סובר את העניין הזה, של 'כל פרשה דלא פסקה משה', ו'כל פסוקא דלא פסקה משה', למרות שהרמב"ם אינו מביא את זה. וכפי שאמרנו, כי זהו אחד מן הדברים שנשמטו לרמב"ם. לא 'הושמטו' אלא 'נשמטו'. וה"ה לטור ולש"ע.

מהרי"ץ בשו"ת פעולת צדיק וחלק ב' סימן קנ"ו מדבר לגבי מגילת אסתר, הרי אנחנו קוראים את מגילת אסתר בלי לנשום בין פסוק לפסוק. אני מדבר על הקוראים הבקיאים. לצערי שמעתי קוראים, אשר קריאתם עקומה ועקושה. אינני מדבר על אלה שלא יודעים, אלא על הקוראים המומחים. מביא מהרי"ץ שם, את הטעם לכך בזה"ל, כתב הב"י סימן תר"ץ בשם הראב"ע וז"ל, בעבור שעזרא תיקן והפסיק הפסוקים, ולא היה אחר שנים רבות, צוו אבותינו ע"ה שלא יפסיק הקורא הפסוק בסוף עכ"ל.

ר"א אבן עזרא, הוא אחד מן הראשונים אשר הזכיר את הדבר הזה. לדבריו, עזרא הסופר הוא שפסק את הפסוקים, והוא לא היה אחר שנים רבות מאז הנסים של מגילת אסתר, לכן 'ציוו אבותינו ע"ה שלא יפסיק הקורא וכו'.

ומהרי"ץ מביא בהמשך את ספר מעין גנים, המסביר את כוונת האבן עזרא, וז"ל. וכתב מהר"ר ראובן מזרחי בס' מעין גנים [נדף כ"ג ע"א] וז"ל, והכוונה שתנ"ך עברו כמה ימים ושנים עד בוא עזרא הסופר, ונשתכחו מישראל פיסוק הפסוקים, וחזר עזרא ויסדסם. אבל המגילה, שלא עברו ימים רבים, שהיה קרוב לזמנו – הרי הנס של פורים היה בחרבן בית ראשון, ועזרא היה בתחילת בית שני – כל ישראל היו נזכרים פיסוק הפסוקים, ולא הוצרך הוא לשום פיסוק הפסוקים, שכבר היה ידוע בזמנו. ולפי שהוא לא הפסיקם, צוו רבותינו שלא יפסיק הקורא, כיון שלא הפסיקם עזרא. וא"צ להגות ודוחקים שנדחק השכ"ג בזה עכ"ל.

עכ"פ כיום אין צורך לתרגומו, כי יש חדש ומשוכלל יותר עשר ידות, בהוצאת מכון המאור. שבח לה' יתברך שאין נצרכים יותר להזדקק לספריו הפסולים. גם אם אולי לא נקי וזך לגמרי, עכ"פ לא כמוהו שהיה מפורסם לשמצה מאבות הטומאה. והקב"ה יערה עלינו רוח טהרה].

תמיהה על תירוץ ספר עיניים למשפט לגבי הקושיא למה הרמב"ם לא הביא את ההלכה כל פסוקא דלא פסקה משה אנן לא פסקינן ליה.

בספר עינים למשפט [עמ"ס ברכות דף י"ב ע"ב] כתב כך, והגרעק"א תמה על שהשמיטוהו הפוסקים – לעניין כל פסוקא וכו' – הביאו הגר"י פיק בספרו אומר השכחה. הרמב"ם לא הביא זאת. והוא תמה גם על המג"א, שלא נתעורר על השמטה זו בפוסקים, ושסיבת השמטה זו לא ידעינן עיי"ש. ועיין עוד חוות יאיר [סימן קצ"ב אות ל"ז].

והוא בא ואומר תירוץ, למה הרמב"ם לא הביא דין זה.

ואפשר לומר, על פי מה שאמרו [קידושין דף ל:]: שבפסוקי נמי לא בקיאין, כמו בחסרות ויתרות, (ועיין מג"א סימן ל"ב ס"ק מ"ה, ובשו"ע יו"ד סימן רע"ד סעיף ז', וב"י שם), ואפשר שהוא הדין בפרשיות, ועל כן לא יתכן שתהא הלכה זו לעיכובא. ועיין מג"א סימן רפ"ב שם, שכתב, "עיין מה שכתבתי סימן ל"ב", ואולי רמזו למה שכתבנו.

זהו תירוץ מעין מה שהבאנו בשיעור הקודם בשם ספר להורות נתן, כי כיון שכתוב בגמרא כי איננו בקיאים בפסוקים, וכמובן בחסרות ויתרות, אז גם בפרשיות אנחנו לא בקיאים. דהיינו, איך אני יכול לקיים כל פרשה דלא פסקה משה, מהיכן אני יכול לדעת בבטחון איפה יש ריוח פרשה? אנחנו לא בקיאים. יכול להיות.

גם תירוץ זה מאד תמוה, כי הרמב"ם מביא את כל הפרשיות הפתוחות והסתומות, על פי הספר של בן אשר, וכותב שאם מישהו שינה אזי הס"ת פסול. א"כ, לפי מה שהרמב"ם החליט,

מהרי"ץ מביא את הפירוש הזה, ואומר כי בנו מה"ר אברהם הקשה, מה הפירוש? עזרא היה קרוב למרדכי ואסתר, לכן הוא לא פיסק, כיון שזכרו את הפיסוק, אם כן למה שאנחנו לא נפסק? הרי עזרא לא עשה את הפיסוק, רק כיון שלא היה צריך לעשות זאת?

וז"ל מהרי"ץ שם, הקשה בני אברהם יצ"ו, דאכתי קשה למה אין מפסיקין. דכלום טעמא שלא הפסיק עזרא, רק מפני שעדיין היו נזכרים הפיסוק, א"כ בימי עזרא היו מפסיקים, וא"כ אף אנן צריכין להפסיק כבשאר פסוקי תנ"ך. וצ"ע ודו"ק.

בתכלאל עץ חיים וסדר פורים, דף קס"ו ע"ב, מהרי"ץ ג"כ מביא זאת, ונשאר בצריך עיון, אבל במהדורא בתרא הוא אומר תירוץ. וכן בשו"ת פעולת צדיק שם כתב וז"ל, ואפשר, דכיון שעזרא עצמו לא הפסיק, אע"פ שמרדכי הפסיק, לא מפסקינן להו, דבתר עזרא גירינן. דוגמא לזה האי דאמרינן בברכות ודף י"ב ע"ב כל פרשה דלא פסקיה משה, אנן לא מפסקינן ליה. כתוב כאן דלא פסקיה, אבל צ"ל דלא 'פסקיה'. 'פסוקא' צריך להיות 'פסקיה', כי זה לשון זכר, אבל לגבי פרשה צ"ל דלא פסקה, לשון נקבה. מהרי"ץ כותב, 'מפסקינן'. כך הגירסא שלו. אמנם 'פסקינן' – 'מפסקינן', זה כמעט אותו הדבר.

מסיים מהרי"ץ ואומר, וגם בגמרא מגילה דף כ"ב אמרינן כל פסוקא דלא פסקיה משה, אנן לא מפסקינן ליה וכו' ודו"ק.

א"כ ראשית רואים, כי לגבי הכלל הזה כל פסוקא וכו' כל פרשה דלא פסקה וכו', לדעת מהרי"ץ זאת ההלכה למעשה. כי לפי זה הוא מתרץ את הקושיא ואומר, נכון שמרדכי ואסתר כשעשו את המגילה הם פיסקו את הפסוקים וכו', אבל עזרא לא עשה זאת. ואם תשאל, הרי זה בגלל שזוכרים? התשובה היא, כי הולכים אחרי תקנת עזרא, ועזרא לא הפסיק.

עזרא זה כמו משה רבינו. הרי כתוב בגמרא מסכת סנהדרין ודף כ"א ע"ב, ראוי היה עזרא

שתינתן תורה על ידו לישראל, אילמלא קדמו משה. כפי שנאמר [עזרא ז', ו'], הוא עזרא עָלָה מִבְּבֶל, וְהוּא סִפֵּר מִהִיר בְּתוֹרַת מֹשֶׁה וּגו'. א"כ עזרא – בבחינה מסויימת – יש לו מעלה, כמו משה רבינו. אז כפי שלגבי משה רבינו, פרשה דלא פסקה, או פסוקא דלא פסקיה, לא מפסקינן, אז גם בנדון דידן, כיון שעזרא לא עשה את הפיסוק, אנחנו לא מפסיקים. זהו התירוץ של מהרי"ץ.

האמת היא, שלא זכיתי להבין ולרדת לעומק דעתו, כי לכאורה עדיין התמיהה במקומה. נכון שהיכן שמשה רבינו לא הפסיק פסוק או לא הפסיק פרשה, אנחנו לא מפסיקים, כיון שמשה רבינו אמר להפסיק כאן ולא שם. אם משה רבינו הפסיק כאן, אינני יכול להפסיק היכן שהוא לא הפסיק, איני יכול לשנות. אבל בנ"ד, עזרא לא עשה שום פיסוק, הוא לא היה צריך לעשות כל פיסוק. זה לא שהוא אמר לא לפסק, אלא שלא צריך, כיון שישנו פיסוק כבר, לכן עזרא לא עשה פיסוק. לא בגלל שהוא אמר לא להפסיק, אלא שלא צריך להפסיק. הוא לא היה צריך לעשות את הפעולה הזאת כיון שיש את מה שמרדכי עשה, וזה מצויין, אין מה לעשות מעבר לכך. א"כ זה לא שעזרא מתנגד לכך.

לכן אינני מבין, את עומק התירוץ. אולי לכן מהרי"ץ אומר בסוף, ידוק'. כאשר הוא אומר ידוק', זה לא לחנם. הוא מבין שברגע הראשון אולי לא תקבל את התירוץ, משא"כ אם תדייק. ע"כ נראה לי, שמסתתר כאן איזה רעיון.

דהיינו, אכן גם מהרי"ץ הבין שעזרא לא היה צריך לפסק, הרי זאת בעצם השאלה שהביא. אבל כאן אנחנו כביכול צריכים להפגין נאמנות לעזרא. בכך שאנו לא מפסיקים את הפסוקים, אנחנו מראים כמה חשוב לנו מה שעזרא עשה, ומה שהוא לא עשה. אמנם נכון שעזרא לא עשה, לא בגלל שהוא אמר לא לפסק אלא מפני שלא צריך. בסדר, אני מסכים לזה. אבל כיון שבסופו של דבר הוא לא עשה,

פחות מהם? לכל הפחות שיהיה כמותם, אבל פחות מהם?

שאלה מהקהל: אולי בגלל שרצו להבטיל את זה.

תשובת מרן שליט"א: זהו מה שאמרת לעיל, מפגינים נאמנות לעזרא. כיון שעזרא לא עשה זאת, אנחנו מתנהגים כך.

ובזה גם מובן, כי את הפרשיות ג"כ לא עשו, כיון שעזרא לא עשה את הפרשיות. רוצים להראות כאן, שאנחנו הולכים רק אחרי מה שעזרא אמר. השם ברוך הוא יאיר עינינו.

בעל ענף חיים על תכלאל עץ חיים, זהו מהר"ר אברהם אלנדאף, הביא את התירוץ הזה של מהרי"ץ, והוא מוסיף עוד תשובה. אולי דבריו יתנו לנו קצת טעם ונופך לגבי עניין זה.

הוא כותב כך, הנה מה מאד עצמה קושית הר"ר אברהם נע"ג על דברי הרב מעין גנים, עד שכמעט לא מצאתי יד ורגל לתרץ תירוץ נכון, גם אחרי אשר שאלתי לחכמים.

אך אַמְנָה האמת אגיד, דקושיא זו לא שייכא אלא לפירוש שפירש הרב מעין גנים ז"ל, אבל לפי פשטיות לשון הרב בית יוסף שהביא בשם הראב"ע ז"ל לא שייכא כלל. ואם תאמר דמאחר שהפסיקן מרדכי ולא נשתכחו עד עזרא, אם כן למה אין אנו מפסיקין?

על זה יש לתרץ, כפי מה שכתב הרב המחבר ז"ל בתשובותיו ח"ב סימן קנ"ו, דאף על פי שמרדכי הפסיקם, אנן בתר עזרא גרירינן. ולפי שהוא לא הפסיקם, לכן צונו חכמים ז"ל שלא יפסיק בהם הקורא.

שמעתם? 'ציונו חכמים'. ישנו ציווי מהחכמים – כך הר"א אבן עזרא אומר – ציוו אותנו, אל תפסיקו. זהו כפי מה שאנו אומרים, כי ישנו כאן עניין להדגיש זאת, שאנחנו עושים רק מה שעזרא עשה, ולא מה שהיה צריך לעשות.

אבל בעל ענף חיים, מוסיף שם עוד תירוץ. וזהו אולי תירוץ טוב ומובן לנו. וז"ל שם, אי נמי, דבמגילה כתיב [ואסתר ט', כ"ז] ככתבם, לומר שתיקרא כמו שהיא כתובה. דהיינו, תקרא מה שכתוב. מה שלא כתוב, אל תקרא.

אז למה שעזרא לא עשה איננו מתייחסים. כך נראה לי הכוונה המסתתרת מאחורי העניין, אם כי אינני מבין את העניין עד תומו, אולי בזכות הרבים יתאפשר לנו להבין זאת.

שאלה מהקהל: אולי כיון שאם נפסק אחרת, תהיה בעיני?

תשובת מרן שליט"א: אנחנו לא מפסיקים אחרת. יש לנו את מגילת אסתר עם הפסוק שלנו, רק שאנחנו קוראים את כל הפסוקים ביחד. בלי פיסוק הפסוקים.

האמת היא, כי מי שיתבונן יראה שישנה כאן תמיהה עצומה. כי למעשה, לא רק שאיננו מפסיקים בין פסוק לפסוק, דהיינו לא נושמים, אלא גם בין פרשה לפרשה אנחנו לא נושמים, וזה כבר לא קשור לכל פסוקא וכו'. וכי גם בין פרשה לפרשה עזרא לא פיסק? הרי ישנו ריוח פרשה, בין פרשה לפרשה?

אלא הסיבה היא אחרת, מפני שמגילת אסתר נקראת 'איגרת'. הדבר כבר אינו קשור לפיסוק הפסוקים.

א"כ שוב הפעם, מי שעשה את פיסוק הפרשיות, ומסתמא הם ג"כ מרדכי ואסתר, אשר כתבו ושלחו לכל ישראל את המגילה. ואכן מגילת אסתר נכתבת כפי כל התקנות של מגילה, הכל טוב ויפה. אבל לגבי צורת הקריאה, אם זה לא מעזרא, לגבי מה שעזרא לא שם ידו על כך, למרות שהוא לא אמר אחרת, אדרבה הוא הסכים לכך, נראה שאם הוא היה סובר אחרת הוא היה עושה אחרת, אבל הוא לא עשה, א"כ אנחנו כביכול עושים רק מה שעזרא עשה. ברצוני לומר, כי ישנו כאן דבר נסתר. נראה שזהו הכיוון, אבל צריך עדיין להסביר זאת, למה זה כך.

ישנו עוד דבר התמוה לי. ואם אכן זהו המהלך והכיוון, אזי הדבר ג"כ מיושב.

הרי כאשר אנחנו מחברים פסוק לפסוק, יוצא כי בסופו של דבר ההפסק של סוף הפסוק הוא פחות אפילו מן האתנחא. זהו דבר משונה. [מרן שליט"א מדגים זאת]. כיצד סוף פסוק, נהיה גרוע מאתנחא, או מזקף? איך נהיה 'סוף פסוק'?

ואין חיוב להפסיק כמו בספר תורה, מאחר שלא הפסיקם עזרא כמו בספר תורה ע"ש. כך הוא אומר.

לגבי מה שהוא כותב בסיום, ז'אין "חיוב" להפסיק, לכאורה נראה כביכול מלשונו שאין חיוב, אבל אם אני רוצה להפסיק, הדבר אפשרי. אולי זה לא מדוייק. כי למעשה מה שנראה לפי מסורת הקריאה שלנו, אנחנו עושים זאת בדוקא, לא שכל מי שירצה יוכל לשנות, כי הדבר אינו רצוי. השם ברוך הוא יאיר עינינו.

וואכן כשעיינתי שוב אחרי השיעור, ברוך הוא וברוך שמו שהאיר עינינו, לראות שהתירוץ הזה השני שבענף חיים הוא עפ"י מה שהעלה מהרי"ץ שם בשו"ת פעולת צדיק בשם ספר דבר משה, אלא שמהרי"ץ כתב זאת קודם העניין דלעיל. ואם כן נצטרך לומר, כי את הפרט הזה שהוסיף הדבר משה, כי 'אין חיוב', לדין לא סבירא לן. ואמנם בעץ חיים מהדורא בתרא, סידר מהרי"ץ את הדבר משה לאחר מכן.

שאלה מהקהל: מה ההבדל בין משה רבינו לעזרא?

תשובת מרן שליט"א: על משה רבינו נאמר, וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה וְגו' (דברים ל"ד, י"ז). הוא נביא שאין כמותו. ועוד כהנה וכהנה.

המשך ביאור המסקנא לדין כי הלכה זו נאמרה רק בעת קריאת הפסוקים עם הטעמים, והסבר לגבי תוספת יום הששי וגו' הנאמר בתפילה ובקידוש ליל שבת.

בהרבה ספרים דנו, כפי שאמרנו בעבר (שיעור מוצש"ק במדבר התשפ"א), לגבי השאלה כיצד אנו מחברים את המלים 'יום הששי', שזהו בעצם רק חלק מפסוק, סוף הפסוק, למלים זיכולו השמים?

כידוע, ישנן לכך סיבות, למה עושים זאת. או בשביל שיהיה שם הוי"ה בראשי התיבות, יש וא"ו וה"א, ומוסיפים את ההתחלה יו"ד וה"א. או בכדי שח"ו לא תהיה לאנשים טעות בהבנה. יגידו כי זיכולו השמים וגו', ויכל אלהים ביום

השביעי, הקב"ה גמר את מלאכתו ביום השביעי. למה אנחנו שובתים בשבת? הקב"ה עשה מלאכה במשך השבוע, וינח ביום השביעי. לכן אנחנו אומרים, לא, כפי שידוע מה שחז"ל אומרים, כי לעיני בשר ודם זה נראה שהוא כילה ביום השביעי, כי אנחנו מוסיפים מן החול על הקודש מכיון שאיננו יודעים את הגבול המדוייק, אבל הקב"ה יודע את הגבול המדוייק, וחתך בדיוק באותה השנייה. כחוט השערה. לכן מוסיפים, 'יום הששי' ויכולו השמים, מתי שנגמר יום הששי, אז הקב"ה שבת מכל מלאכתו. אבל בגלל שהאנשים התמימים והפשוטים, עלולים לא להבין זאת, לכן צ"ל 'יום הששי' ויכולו השמים, שלא תהיה להם טעות או שאלה בעניין זה. זאת הסיבה שאנחנו מוסיפים 'יום הששי' בקידוש, וכבר בתפילה – לפני זיכולו.

ויש עוד טעם אחר, להשלים למניין שבעים ושתים תיבות עם ברכת הקידוש. אבל לא שייך לפי גירסתנו.

בספר ויצבור יוסף בר וחלק שני פרק י"א סימן ב' ג', מדבר על עניין זה, והביא שנהגו בדורות האחרונים את העניין הזה, של הוספת המלים 'יום הששי', למרות שבדורות הראשונים לא נהגו. הוא אומר, כי ישנם כאלה שבאו עם טענות ומענות וערערו על כך, כי מצד כל פסוקא דלא פסקיה משה, אסור לעשות את זה.

הוא כותב כך, גרסינן בפ"ק דברכות בגמרא (דף י"ב ע"ב) אמר רבי אבהו בן זוטרתני אמר רב יהודה בר זבידא, ביקשו לקבוע פרשת בלק בקרית שמע, מאי טעמא. אמר רבי יוסי בר אבין משום דכתיב בה, כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו, דדמי לובשכבך ובקומך. ומפני מה לא קבעוה, משום טורח ציבור.

והקשו בגמרא, ולימא האיי פסוקא בלבד דליכא טורח ציבור. ותירצו, גמירי כל פרשה דפסקה משה רבינו, פסקינן. דלא פסקה משה רבינו, לא פסקינן. עכ"ל הגמרא עם פירוש רש"י בקיצור. דהיינו, אי אפשר לקחת פסוק אחד, לתלוש אותו מתוך כל הפרשה.

שערי יצחק – השיעור השבועי

ברם, מה נעשה לגבי ק"ש? אם נגיד שבק"ש מותר, הרי מן הגמרא רואים שלא. כי לא הוסיפו, בגלל הסיבה הזאת. על כך מתרץ ויצ"ב, כי זהו בגלל שבק"ש הטעמים והדקדוקים צריכים להיות כמו הקריאה בתורה.

למנהג ק"ק תימן יע"א אין קוראים את קרית שמע עם הטעמים, והסבר כיצד הדבר מסתדר עם ההלכה דלעיל.

קשה קצת לקבל את התירוץ הזה, אולי אפילו ממש קשה לקבלו, מכיון שלמעשה אנחנו התימנים איננו קוראים ק"ש עם הטעמים, כמו שהספרדים קוראים ק"ש בטעמים. גם האשכנזים אינם קוראים ק"ש בטעמים. רק הספרדים. ואכן כתוב בשלחן ערוך, לקרוא ק"ש בטעמים, אולם זאת רק שיטת רבינו יונה. כנראה שבעל ויצ"ב נמשך אחרי מה שכתוב בשתילי זיתים. לפי השת"ז הוא צודק, כי השת"ז אומר כך. כידוע, בעל שת"ז משתדל להיצמד כמה שיותר למרן הש"ע, גם אם אבותינו לא נהגו כך. כמה שאפשר לקרב זאת, הוא מקרב.

בעל שתילי זיתים, דהיינו כמהר"ר דוד משרקי, כתב לגבי מ"ש השלחן ערוך, 'צריך לקרות קרית שמע בטעמים כמו שהם בתורה' כך, כי גם פיסוקי טעמים הם מסיני [לבוש סקכ"ד]. ובמדינות אלו – דהיינו בתימן – אומר אני שבודאי מנהג קדמון לקרוא בטעמיה. ואם תדקדק אחר ניגון ההמון בקריאתה, תמצא כדברי, אלא שנשתבשה הקריאה מבלי משים על לב. ודו"ק אם תרצה האמת.

השת"ז אומר, כי לפי צורת הקריאה המקובלת אצלנו, נראה שאבותינו וקדמונינו היו קוראים זאת בטעמים, אלא שהדבר נשתבש במשך הזמן.

אינני יודע כיצד היה בזמנו, לפני 250–300 שנה, אבל גם אנחנו רואים זאת לפי הפיסוק, שזה קצת דומה לפיסוקים שבתורה. אבל זה לא כסדר הטעמים, רק לפי העניין. שהרי מצד שני, אם נשווה זאת למשל לפרשת העקידה, שקוראים אותה בטעמים [מרן שליט"א מדגים

וראיתי להרב מחצית השקל על שלחן ערוך [א"ח רס"י רפ"ב] שהביא לשון זה מהגמרא ברכות, וכתב דמוכח מזה, דלאו דוקא פסוקא לא פסקינן, שהרי נמנעו מלומר פסוק כרע שכב וכו' בתוך קרית שמע מפני שאין בפרשת בלק חילוקי פרשיות רק בסוף הסדר וכו', וכדמתרץ כל פרשה דלא פסקה משה לא פסקינן, הרי שאפילו פסוק שלם מתוך פרשה אין לומר, כי אם צריך לגמור כל הפרשה, עכת"ד.

מפורש מזה בהדיא דלא אתאמר האיי כללא, אלא לגבי קריאה בתורה, שאסור להוציא פסוקים מתוך פרשיות שלימות ולקרותם תוך פרשיות אחרות, או לגבי קרית שמע. דכיון ששלש פרשיותיה, שמע, והיה אם שמוע, ויאמר, כל אחת מהן לקוחה פרשה שלימה כמו שהיא בתורה, וכמו ששנינו [בפ"ב דברכות משנה ב'] שכל אחת מהן פרק בפני עצמו עיי"ש.

הרי אמרנו, כי הכלל של כל פסוקא דלא פסקיה משה וכו', נאמר רק לגבי קריאת ספר תורה, אבל מהגמ' שם רואים כי אומרים זאת גם לגבי קרית שמע, ואת ק"ש לא קוראים מתוך הס"ת. לכן הוא אומר, כדלעיל.

ועוד, דקריאתה של קרית שמע, צריכה להיות כקורא בתורה לענין הטעמים והדקדוקים כנתינתה מסיני (כ"כ מרן בש"ע והלבוש סי' ס"א סעיף כ"ד בשם רבי יונה), אם כן אם היו קובעים בה פסוק כרע שכב כארי, היה נראה שהפסוק הזה נכתב בתורה פרשה בפני עצמה, והוי היפך המקובל בידם, דגמירי כל פרשה דלא פסקה משה לא פסקינן לה וכו'. אח"כ הוא מאריך בכל העניינים האלה, לגבי דרך תחינה וכו'.

יוצא לכאורה כך. הרי אמרנו, כי לגבי הלכה למעשה, העניין של פרשה דלא פסקה משה, זה רק אם אומר זאת בדרך קורא בתורה, והדגשנו יותר – אם אומרים זאת בטעמים, כפי שקוראים בס"ת, כי אינך יכול לשנות ממה שמשה רבינו מסר לנו. אבל אם אומרים פסוק בדרך תחינה, אין בעיא להגיד חצי פסוק.

זאת, אין מה להשוות בין זה לבין קרית שמע. ישנן עוד כמה דברים, אשר אנחנו עושים פה ושם עם הטעמים. כגון, בשחרית דשבת, ויכולו השמים והארץ וכל צבאם וגו'. אפילו שירת הים, עושים כמו הניגון שבקריאת ס"ת. לא נראה שאצלינו ק"ש היא בטעמים. אם רצו לעשות זאת בטעמים, היה הדבר צריך להיות בולט יותר. וכבר הערנו על כך בבארות יצחק על פסקי מהרי"ץ כרך ראשון הל' ברכות השחר סק"ו דף קס"ו.

גם מצד שני, בהדיא כתבנו בספר שולי המעיל [סי' ו' אות כ"ה דף קע"ז] הבאנו בשם מהר"ש בדיחי, בספרו עולת שלמה, שהדבר אינו שייך אצלינו, כי אנחנו קוראים ק"ש קוראים בלי טעמים. זאת קבלת קדמונינו, וכו' וכו'. ישנה שם אריכות על כך. וועיין שיעור מוצש"ק מקץ ה'תשע"א.

הרי גם בימים נוראים, מקובל בקהילותינו לשנות את נעימת ק"ש, לנעימת ימים נוראים. בקריאת ס"ת אין אנו משנים אז. שמע מינה.

לכן לפי שיטתנו, צריכים עדיין להבין, למה הגמרא אומרת את העניין הזה גם לגבי קרית שמע?

האמת היא, כי דן בכך כבר בספר ברכת אהרן (לוין) עמ"ס ברכות [מאמר ק"ח אות ג'], הוא ג"כ הרגיש בכך, שהגמרא אומרת זאת גם על ק"ש, אבל הוא הולך על זה לשיטתו שרק בקריאת ס"ת הדבר אסור. היה כאן מישהו ממשתתפי השיעור אשר אמר כך [עיי' 'שערי יצחק' שיעור מוצש"ק נשא עמ' 16], אבל זאת הערה גם עליו, כביכול רק בקס"ת הדבר אסור.

לא נראה לי שזה נכון, ואני מתפלא על בעל ברכת אהרן, אף כי נראה שהמחבר הזה הוא גברא רבא, כי בגמרא מבואר שגם לתשב"ר אסור, א"כ איך אתה אומר לי דוקא קריאת ספר תורה? לפי דבריו, האיסור הוא רק בקס"ת, אבל אם אומרים ולומדים וכו', אין בעיא. אבל הרי הגמרא אומרת, 'אמר רבי חנניא קרא, צער גדול היה לי אצל רבי חנינא הגדול, ולא התיר לי לפסוק אלא לתינוקות של בית רבן,

הואיל ולהתלמד עשויין'. בקושי התירו לו זאת. ע"כ אי אפשר להגיד שכלל זה נאמר רק לגבי קריאת ס"ת. לכן אנחנו מגדירים אחרת, זה לא בקריאת ספר תורה, אלא כאשר קוראים פסוק כמו בספר תורה, גם אם זה לא בס"ת.

בכל אופן, הוא שואל, מה עם קרית שמע?

וז"ל שם, אמנם בגוף הדבר שכתבנו, דרך בשעת קרה"ת אסור להפסיק באמצע הפסוק, אבל שלא בשעת קרה"ת אין איסור, יש לשדות נרְגָא מדברי הש"ס לעיל בברכות דף י"ב ע"ב, דאיתא שם דמה"ט לא קבעו פסיקא דכרע שכב כארי וגו' שבפרשת בלק בק"ש, משום דכ"פ דלא פסקיה משה ל"פ, הרי דאפי' שלא בשעת קרה"ת ג"כ אסור להפסיק באמצע הפסוק.

ואולי י"ל דק"ש דומה לקרה"ת, ומה"ט אסור להפסיק. אבל זולת זה, אה"נ דשרי.

הוא לא כל כך מסביר את העניין, מהו החילוק. אבל הוא אומר עכ"פ כי ק"ש זה כמו ס"ת, ולכן אסור להפסיק. הוא לא נכנס להסביר, מפני שקוראים ק"ש עם הטעמים, כיון שהוא אשכנזי, והאשכנזים הרי אינם קוראים ק"ש עם הטעמים, כמו שאנחנו. א"כ בודאי שהוא לא התכוין לכך.

לכן חושבני, כי צריכים להסביר כך. הגם שקוראים ק"ש בלי הטעמים, אבל כיון שקריאתה מן התורה, הדבר דומה לקריאת ס"ת. לא צריך טעמים.

אתם יודעים, אם תשימו לב, ישנם אנשים הבאים מאיזה מחוזות בתימן, האומרים בקרית שמע, 'זהיה לכם לציצית', עושים זירקא. אלה הם מתוך אלו אשר התחילו בתימן, בדורות האחרונים, לקרוא ק"ש עם הטעמים.

הבנתי כך מכמה ת"ת, ומתוך מה שראיתי נדפס, כי היו כאלה אשר ניסו לשנות זאת, ונהיתה מכך קצת מחלוקת בקרב הקהילות. דבר זה נשאר שריד, זה בולט וניכר, אלה העושים זירקא במלה 'לכם'. והדבר מראה את זאת. ישנם גם כאלה האומרים בק"ש, והיו לטוטפות בין עיניכם. געיא בטי"ת. כמו

שערי יצחק – השיעור השבועי

לכן, כיון שיש לכך דיני קריאה, יש את הדין כל פרשה דלא פסקה וכו', וזה אפילו בלי טעמים. כי לגבי פסוק, כאשר אומרים כל פסוקא דלא פסקיה משה וכו', צריכים לראות איפה סוף הפסוק, או לפי האומרים שכאשר ישנה אתנחא או זקף קטן, א"כ זהו 'פסוק'. כאשר מדברים על 'פסוק', זהו החילוק. לגבי פסוק, זה 'סוף פסוק', או כפי שיש אומרים גם אתנחא או זקף. אבל לגבי פרשה, לא משנה לנו הטעמים.

אומרים לך, כי צריך לקחת פרשה שלימה, לא מצריכים עם הטעמים, בלי קשר לכך, אלא מהיכן שישנה פרשה פתוחה או סתומה. אני דן מצד 'פרשה', א"כ הטעמים בנ"ד זהו דבר שאינו מעלה ואינו מוריד. לכן, אפי' שזה בלי טעמים, נשאר כאן הדין הזה, מכיון שק"ש זהו דבר חשוב.

מסמנים לי כי צריכים להפסיק, נגמר זמן השיעור. שעה אחת. אמנם זהו אמצע העניין, לא גמרתי, אבל מכל מקום זהו אמצע של האמצע, אז אפשר לסיים כאן.

והשם ברוך הוא יאיר עינינו במאור תורתו, ויטע בליבנו יראתו ואהבתו, אכ"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר,

נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א

קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין

מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים,

אולם מפאת העומס הרב המונח על

כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה

מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה

כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה

המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו

לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה

אצל מרן שליט"א.

הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

פרטים בטלפון: 050-4140741.

שעושים גם אנחנו בעת קס"ת. הקריאה שלנו במסורת, אינה כך. ישנם מקומות, שכנראה היו בהם כמה ת"ח אשר ראו כי בש"ע כתוב לקרוא עם הטעמים, ניסו להנהיג זאת, אולם לא הצליחו להכניס זאת. ברם אולי ישנן מחזות, שהדבר נשאר להם. ובפרט בפרשה האחרונה של ק"ש, דהיינו פרשת ציצית, שהדורות הראשונים היו קוראים אותה במהירות, כמו שנשאר המנהג הזה בעיר צנעא וצאצאיהם עד דורנו ועיין שיעור מוצש"ק ויחי התשע"ד, ומוצש"ק חיי שרה התשע"ו. אז כאשר שינו זאת, זה נתפש יותר עם הטעמים. אני אומר זאת סתם כהערה בדרך אגב. במלים אחרות, המסורת העיקרית שהיתה בעבר, היא לקרוא ק"ש בלי הטעמים.

א"כ למה בכל זאת הגמרא דנה מכך, מצד כל פרשה דלא פסקה משה וכו'? התשובה היא, שהרי קרית שמע היא מן התורה. אין לנו דבר אחר, שמצוה לקרותו מן התורה, חוץ מק"ש. רק שישנן חילוקי דעות, מה מן התורה? ו"א פרשה ראשונה, ו"א שתי הפרשיות, ו"א שלושת הפרשיות. כפי שדיברנו על כך בעבר (שם). אבל אין דבר נוסף, שישנה חובה מן התורה לקרוא אתו. זה אפילו יותר מקריאת ספר תורה, כי מדאורייתא אין חובה של קריאת ס"ת, רק ו"א לגבי פרשת זכור, או פרשת פרה. אפילו דבר זה, אינו פשוט. התוספות ועוד ראשונים אומרים כי קריאת פרשת זכור היא מן התורה, אבל לפי הרמב"ם וסיעתו אין שום קריאה שהיא מן התורה. התקנה לקרוא בס"ת, זאת תקנת משה רבינו, או תקנת עזרא. אבל לגבי קרית שמע, מצוה מן התורה לקרוא ק"ש בכל יום. אם כן, זאת קריאה חשובה.

הערה מהקהל: מה שהרב אמר מקודם כי אין דבר שמצוה לקרותו מן התורה חוץ מקרית שמע, בודאי כוונת מעכ"ת לחיוב כללי ותמידי, שהרי ישנם עוד דברים שמצוה לקרותם מן התורה כידוע, כמו שנזכרו בסוטה פרק אלו נאמריין.

תשובת מרן שליט"א: נכון. יפה מאד.